

Veľká noc prichodí

Na **Kvetnú nedeľu** si ľudia do kostola doniesli rozvinuté vrbové prútičky, ktoré im kňaz svätzil modlitbami. Doma si ich zastokli za hradu na povale alebo obrazy, aby ich chránili pred búrkami. Pri búrkach konárík položili do obloka alebo kúsok z neho hodili do ohňa. Bahniatkami okiádzali aj chorých, aby sa skoro uzdravili. Na Horehroní prúťmi vyhánali dobytok na prvú pašu, v okolí Hontu zapichovali vetvičky na hroby svojich blízkych, aby podobne ako sa budí na jar príroda, prebudili aj duše svojich príbuzných.

V túto nedeľu matky v okolí Brezna nosili do kostola svoje malé deti, aby vraj začali skôr hovoriť. Od tohto dňa až do Veľkonočného piatka sa v kostoloch čítali **pašie** - state z evanjelia hovoriace o utrpení Ježiša. Verilo sa, že počas paší bolo možné odkryť poklady ukryté v zemi. Nad miestom s pokladom horel na povrchu zeme plamienok. Poklad sa však musel vykopáť skôr, ako sa pašie dočítajú, inak sa stratil.

Aj pokrmu mali v týchto dňoch svoju čarovnú moc. Väčšinou sa jedli rôzne dlhé cestoviny s mliekom - aby na obilí narástli dlhé klasy s množstvom zrna. Zo zeleniny používali len také druhy, pri ktorých si želali, aby čím skôr kvitli. A opačne, kapusta sa vôbec nejedla, aby hned nevyháňala do kvetu.

Na **Zelený štvrtok** či Bielu sobotu sa muži, ženy, aj dospievajúca mládež chodili umývať

do potoka. Začínalo sa už pred ranným zvonením. Dievčatá verili, že po takomto umytí budú čerstvé ako lastovičky, nebudú mať pehy na tvári a ak si umyjú vlasy, rýchlejšie im budú rásť. Spievali: **Vodička čistučka, Kristova matička, omývaš brehy, korene, omývaj i mňa, biedne, hriešne stvorenie.**

Veľkonočnú vodu zamurovali do základov nového domu, aby sa jeho stavba a život v ňom vydarili. Vykropili ňou stajňu, keď sa krava otelila. Gazdiné pred východom slnka museli poumývať všetok riad a najmä nádoby na mlieko, aby kravy dobre dojili. Taktiež všetko riadne pozametali a vyniesli smeti von, aby sa v dome nedržal hmyz. Dobytok si tiež užil svoje, všetko malo slúžiť na jeho ochranu pred neuhmami a zveľadenie: koňom uviazali červenú niť do chvosta - ochranu pred urieknutím, kravu tri razy utrelí mužskými gaťami, aby bola plodná a pysk jej natrelí slaninou, aby sa nezdula. Dobytok ešte v stajni počúvali vajcom, pokropili svätenou vodou a vyhánali bodliakom. Na prah stajne položili vajce, ak ho niektorá krava rozbila, bola to predzvesť jej rýchleho uhynutia.

V noci zo Zeleného štvrtka na **Veľký piatok** sa schádzali strigy. Ľudia predpokladali, že škodlivá činnosť stríg a strigôňov bola namierená predovšetkým proti dobytku, a preto natierali večer dvere stajní kolomazou alebo cesnakom. Aby niek-

torá striga nepočarila kravam, mala gazdiná urobiť venček zo šípového prúta a o polnoci cezeň precediť mlieko. Gazdovia na Veľký piatok zvyčajne robievali značkovanie oviec, pretože verili, že ovce menej cítia bolesť a rany sa im rýchlejšie zahoja. Tak ako sa mali rýchlo hojiť rany zvieratám, takisto rýchlo sa mali hojiť poškodené miesta na rastlinách, preto sa v tento deň štepili mladé stromčeky.

Jedálny lístok na Veľký piatok bol podobne ako na Zelený štvrtok zastavený so zámerom vplývať na úrodu.

Čarodejnú atmosféru veľkonočného obdobia sa usilovali využiť aj vydajachtivé dievčatá. Napríklad hádzali do vody malé jedlové vetvičky. Ak ich niesla voda po prúde, mali sa vydať vo vlastnej obci. Ak vetvičku stočil vír iným smerom, mali sa dostať za nevesty inam.

Na **Bielu sobotu** sa ľudia venovali vareniu a pečeniu obradných jedál. Bola to bravčovina, často sa varila šunka. Masť zo šunky odkladali na liečenie rán a verili, že chráni aj pred hadím uštipnutím. Vo viacerých oblastiach pripravovali na Veľkú noc jahňa, v južných častiach stredného a západného Slovenska dosiaľ pečú baránka z masy pripravenej z vajec, žemlí a klobásy. Keď gazdiná vymiesla cesto, neočistila si ruky a išla pohladkať stromy, ktoré mali v tom roku prvý raz zaraďiť alebo ktoré dávali málo ovocia. Najviac sa však všade jedli vajčička.

Významnú úlohu mal oheň, ktorý sa roznečoval na Bielu sobotu. Novým ohňom zapálili večnú lampu a veľkonočnú sviecu zvanú **paškál**. Oheň mal mať magicko-ochrannú silu. S uhlíkmi z tohto ohňa sa tri razy obehol dom, aby bol chránený pred povodňou. Popol sypali na oziminy, aby ich nezničili búrky.

Biela sobota bola považovaná za šťastný deň na sadenie a siatie. Niekde v tento deň kotúľali po poli okrúhly koláč, aby sa vydarila úroda.

Na **Veľkonočnú nedeľu** založili dospievajúcim dievčatám po prvý raz na hlavu partu. Pri prekročení kostolného prahu každá prehodila cez seba peniaz pre šťastie. Cez omšu sa svätili veľkonočné jedlá. Z kos-

tola sa každý ponáhlal domov, pretože ako rýchlo prišiel, taký šikovný mal byť pri žatve. Stolovalie v tento deň pripomínalo Štedrú večeru. Prvým chodom bolo vajičko, ktoré gazda rozdelil medzi všetkých prítomných. Hlavný chod bolo mäso z hydiny. Všetci sa mali dobre najesť, aby boli syti po celý rok. Omrvinky zo stola odkladali na liečenie, do siatin alebo ich dali sliepkam - mali lepšie niesť. Na **Veľkonočný pondelok** sa niekde šibalo, inde šibalo, aj polievalo. Chlapci šibali najmä gazdiné, aby vraj neoprašiveli. Odmenou im boli vajčička a koláče. Pri šibaní predniesli rôzne riekanky: **Šibi - ryby masťne ryby, kus koláča od korbáča, káزال kadlec, aj kadlečka, abys dala tri vajčička: jedno biele, druhé čierne a to tretie zabarvené, to je moje potešenie.**

Starší mládenci začali kúpať v nedeľu popoludní a končili nad ránom. Na Veľkonočný pondelok poobede pokračovali. V každom dome ich bohato pohostili, nezriedka aj obdarovali peniazmi. A tak im trvalo aj dva dni, kým všetky dievčatá pooblievali. Z vyzbieraných peňazí usporiadali večer zábavu, kde sa stretli s dievčatami. Po zábave odprevadili mládenci svoje vyvolené domov, za čo dostali vyšívane šatôčky. V utorko si mohli dievčatá a ženy vynahradiť štipance od korbáčov a premočené šaty. Od rána striehli s vedrami vody za plotmi a oblokmi a poliali každého muža, ktorý mal menej ako päťdesiat rokov.

Obdobie jarných sviatkov sa končilo na Juraja, keď sa zem otvára. Vravievalo sa: "Do Ďura nerastie nič, aj keby kliešťami ťahal von zo zeme, a po Ďure všetko ide von, aj keby kladivom zatĺkal". A tak zábavy ustúpili bokom, aby sa všetci vospolok mohli plne venovať prácam na poliach a v gazdovstve.

Aj keď dnes už na čary neveríme, radi sa vraciame a mnohé zvyklosti a tradície ešte na Veľkú noc každoročne robievame.

Prichádza k nám do našich domovov radosť, pohoda a úsmev na tvári, ktorý počas veľkonočných sviatkov nesmie nikde chýbať.